

Висновки. Становлення та стабільність за умови раціонального втручання з боку держави та створення об'єктивних економічних, а не адміністративних передумов активізації коопераційних зв'язків може реально забезпечити їх розвиток на новому якісному рівні. Для цього потрібні певні зміни в структурі та змістовому наповненні економічних інтересів суб'єктів відносин кооперації. Досягти ж цього можна за рахунок поглиблення функціональної диференціації кооперації сільськогосподарських товаровиробників, яка має передбачати одночасний розвиток виробничої, обслуговуючої та кредитної кооперації.

Література.

1. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997р. № 469/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. - № 39. – С. 261.
2. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003р. №1087-VI // Офіц. вісн. України. – 2003. - №33. – С. 1774.
3. Амбросов В.Я. Зібрання наукових праць. Т.2 / В.Я. Амбросов. - Х.: ННЦ ІАЕ, 2009. - 685 с.
4. Динаміка зареєстрованих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Міністерство аграрної політики та продовольства України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>
5. Суліменко Л.А. Роль обслуговуючої кооперації в розвитку фермерських господарств/ Л.А. Суліменко [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://www.znau.edu.ua/visnik/2012_1_2/47.pdf.
6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» та суміжних правових актів. / Р. Я. Корінець, М. Й. Малік, В. М. Масін та ін. ; За ред. Р. Я. Корінця, М. Й. Маліка, В. М. Масіна, М. П. Гриценка. – Київ: ВАГТЕ, 2014. – 212 с.

УДК 338.242.4:330.4

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ФАЗ ЦИКЛІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ АНТИЦИКЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

**ДЕЛЮК Ю.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

В статті розглядаються питання, пов'язані із визначенням особливостей використання економіко-математичного прогнозування фаз циклів як інструменту сучасної державної антициклічної політики. Обґрунтовано необхідність зосередження аналізу на визначенні іманентності циклічних коливань економічної системи. Доведено

доцільність розробки моделей середньострокового циклу Жугляра, як такого, що в умовах недостатньої ефективності сучасної антициклічної політики найбільш повно відображає циклічну динаміку в економіці. Підкреслено необхідність урахування національної специфіки в моделях довгострокового циклу з метою уточнення ймовірності використання «вікон можливостей» для здійснення «іноваційного стрибка».

The article deals with the features of cycle phases forecasting economic-mathematical modeling usage as a tool of the modern state countercyclical policy. The necessity of focusing on the analysis of economic system cyclical fluctuations immanence is proved. The author describes the expediency of developing models of medium-term Zhugliar cycle, as the one reflecting the cyclical dynamics of the economy in terms of the lack of modern countercyclical policy effectiveness. Much attention is given to the necessity of national specificity account in the long-term cycle models in order to elaborate the likelihood of "window to opportunities" use for "innovation leap".

Постановка проблеми у загальному вигляді. Антициклічна політика, як відомо, носить парадоксальний характер: вона має спрямованість, протилежну руху економіки. Але для визначення напрямку впливу на циклічну динаміку економічної системи необхідно, принаймні, знати моменти настання та тривалість відповідної фази циклу. Інакше антициклічне державне регулювання буде не стільки гальмувати руйнівний вплив циклу, скільки посилювати його. Саме тому використання моделей економіко-математичного прогнозування фаз циклів виступає як важливий інструмент антициклічної політики. Але останнім часом, в умовах складної поліциклічної динаміки економічної системи, посилення впливу політичних циклів, а також деформації циклічного механізму внаслідок антициклічних дій держави у попередні періоди, прогностична роль економіко-математичних моделей циклу ставиться під сумнів. Ми вважаємо, що ефективне використання даного інструменту антициклічного регулювання значною мірою залежить від того, наскільки повно економічна наука зможе урахувати специфіку його застосування в сучасних умовах. Хоча «ейфорія від захоплення» математичними моделями і фактична часткова «заміна» ними політекономічного аналізу сутнісних механізмів циклоутворення залишилися в минулому, існує загроза некритичного сприйняття результатів економіко-математичного моделювання циклу, що може привести до непередбачуваних наслідків нерелевантного антициклічного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані із особливостями сучасних проявів фаз циклу в національній економіці розглядаються в роботах Ю.Бажала, В. Гейця, І. Лукінова, С.Мочерного, Ю. Пахомова, В. Савчук, А.Чухна та інших. При цьому

необхідність використання економіко-математичних моделей прогнозування фаз циклу визнається практично усіма дослідниками. Але створення найбільш прийнятної моделі потребує обґрунтування її глибинних теоретико-методологічних основ, на що і повинні спрямовуватися зусилля економічної науки.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз сучасних особливостей використання економіко-математичного прогнозування фаз циклів в процесі державної антициклічної політики та визначення основних напрямків, по яких доцільно здійснювати розвиток економіко-математичних моделей циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння економічної системи як складної призводить до усвідомлення неможливості, за Дж. Р. Хіксом, «екстраполювати тенденцію минулого на майбутній розвиток». На його думку, «все, що ми можемо зробити (точніше, все, що економіст в принципі здатний зробити), - це розмірковувати про ті речі, які з більшою чи меншою вірогідністю можуть відбутися» [5, с. 26]. З таких позицій використання лінійних моделей для опису динаміки складних адаптивних систем (до яких, без сумніву, належить і економічна система) виявляється «занадто спрощеним наближенням» [3]. Але навіть нелінійні моделі не можуть урахувати усе розмаїття факторів, що впливають на циклічну динаміку економічної системи. Саме тому економіко-математичне прогнозування фаз циклів повинно не абсолютизуватися, а розглядатися лише як один з інструментів при формуванні антициклічної політики; але при цьому варто не забувати, що використання подібного інструменту не завжди гарантує високий рівень точності прогнозу. Сказане не означає, що від використання математичних та статистичних моделей варто відмовитися. Йдеться лише про те, що математичні закономірності, які описують поліциклічність економічної динаміки, не можуть бути абсолютизовані, оскільки об'єктивно не можуть урахувати дію усіх факторів-тенденцій, взаємовплив яких і формує специфіку конкретного циклу та міру його резонансної взаємодії з іншими циклами. Зазначений підхід вимагає більш-менш чіткого окреслення сфери використання економіко-математичних моделей при прогнозуванні економічної динаміки з метою застосування результатів отриманих прогнозів при формуванні антициклічної політики. Як на наш погляд, вирішення цього завдання повинно охоплювати три важливих напрямки, які і будуть розглянуті нами нижче.

По-перше, це визначення іманентності циклічних коливань певній економічній системі (або підсистемі). Ми розділяємо точку зору С.Ю. Румянцевої щодо необхідності визначення іманентності конкретних циклічних коливань даній економічній системі для підвищення рівня ефективності антициклічної політики. Дана позиція базується на тому, що «управляти циклічним механізмом можна лише в тому випадку, коли його джерело знаходиться всередині системи, якою управляють. Спроби вплинути на цикл, якщо він привнесений у систему ззовні, є безрезультатними. Система з циклами, привнесеними ззовні, буде за своєю сутністю системою, підпорядкованою іншій системі, в якій економічні цикли мають внутрішній механізм свого розвитку. Таким чином, система з іманентними циклами здатна здійснювати вплив на динаміку інших систем, пов'язаних з нею ланцюжками обернених зв'язків» [4, с. 32]. Визначити, чи притаманні певні циклічні коливання даній економічній системі, тобто чи мають вони ендогенний характер, можна, на думку С.Ю. Румянцевої, за допомогою аналізу економічної динаміки з позицій єдності кон'юнктурного та структурного аналізу. При цьому кон'юнктурна складова економічної динаміки може бути проаналізована з точки зору процесів-потоків (за М. Кондратьєвим), в той час як структурна складова більше тяжіє до фондових, кумулятивних показників. Щоб виділити ендогенні механізми формування циклів, відокремити їх від вторинних коливань, які викликані «первинними циклами», необхідно дослідити, чи співпадає тривалість кон'юнктурної та структурної складової циклу відповідного показника: «... тільки в тому випадку, якщо статистика потокових показників економічного розвитку (наприклад, цін), і кумулятивних (наприклад, обсягів виробництва в певній галузі), показує синхронну динаміку, можна говорити про існування внутрішнього механізму циклу. Цикл, таким чином, представляє собою складну систему, що складається з певної кількості структурно пов'язаних елементів. Фази такого циклу можна більш-менш достовірно діагностувати, формуючи більш адекватну базу для прогнозу, ніж виявлення поточної тенденції з метою подальшої екстраполяції» [4, с. 33].

По-друге, необхідно зосередити увагу на математичному моделюванні середньострокового циклу (циклу Жутляра) в сучасних умовах. Парадоксальною причиною цього, як на наш погляд, виступають успіхи антициклічного державного регулювання в період

до світової фінансової кризи, які призвели до «змазування» фаз середньострокового циклу. Як зазначають в своєму дослідженні Л. Є. Грінін, С. Ю. Малков та А. В. Коротасв, завдяки тому, що в результаті «активного впливу держави на економічну кон'юнктуру рецесії перестали бути такими глибокими, як раніше, а сам момент криз настільки драматичним, плюс пожвавлення стало наставати порівняно швидко, дослідники почали приділяти набагато більше уваги довгим хвилям ділової кон'юнктури (Кондратьєвським циклам), ніж циклам Жугляра... певна зневага до дослідження циклів Жугляра є непродуктивною... сучасна криза за типом виявляється багато в чому схожою на класичну кризу циклу Жугляра, особливо в плані:

а) вільного руху цін, яке веде до вибухоподібного піднесення, яке вимагає величезної напруги економіки, і в результаті до такого ж сильного краху;

б) грошова складова таких циклів завжди була дуже важливою, хоча в основі самого циклічного зростаючого руху лежала реальна економіка.

Ці і ряд інших рис циклів Жугляра повторилися тепер, з тією, звичайно, суттєвою різницею, що область дії сучасної кризи стала тепер глобальною» [2, с. 298].

По-третє, необхідно провести ґрунтовний аналіз особливостей прояву довгохвильової динаміки національної економіки, точніше – визначення тієї фази Кондратьєвського циклу, на якій знаходиться вітчизняна економіка, оскільки це має суттєве значення для форм та глибини протікання короткострокових та середньострокових циклів. Але в сучасних умовах особливого значення набуває також і прогнозування переходу національної економічної системи до чергової хвилі в самому циклі Кондратьєва. Останні дослідження свідчать, що різні групи країни здійснюють «вхід» до чергової фази довгої хвилі не одночасно [6, с. 395-397]. Для вітчизняної економічної системи існування певного «лагу» при входженні до чергової фази циклу Кондратьєва означає збільшення ймовірності для використання так званих «вікон можливостей», тобто своєрідного «стрибка» від одного технологічного укладу до іншого і переходу на принципово новий рівень економіко-технологічного розвитку [1, с. 36]. Але визначення моменту для такого «технологічного прориву» за допомогою виваженої антициклічної політики неможливе без досить точного економіко-математичного прогнозу входження української

економіки у відповідну фазу Кондратьєвського циклу, синхронізованого з динамікою інших національних економічних систем та глобальної економіки. в цілому.

Висновки. Таким чином, економіко-математичне моделювання фаз циклу виступає передумовою визначення важелів та «сил впливу» державної антициклічної політики, а також «моментів її переключення». В сучасних умовах використання економіко-математичних моделей для прогнозування фаз циклу та підвищення ефективності антициклічної державної політики вимагає творчого та виваженого підходу. Уникнення абсолютизації результатів економіко-математичного моделювання є не менш важливим, ніж перехід до повного ігнорування будь-яких математичних розрахунків при здійсненні антициклічного регулювання. Економіко-математичне моделювання фаз циклу повинно розглядатися як дієвий інструмент антициклічної політики – за умов його розумного використання із урахуванням специфіки поліциклічної динаміки економічної системи в сучасних умовах.

Література.

1. Дементьев В.Е. Догоняющее развитие через призму теории «длинноволновой» технологической динамики: аспект «окон возможностей» в кризисных условиях / В.Е. Дементьев // Российский экономический журнал, 2009, №1-2. - С. 34-48.

2. Гринин Л.Е. Математическая модель среднесрочного экономического цикла / Л.Е. Гринин, С.Ю. Малков, А.В. Коротяев // Прогноз и моделирование кризисов и мировой динамики. – М.: Издательство АКИ/URSS, 2010. – С. 287-299.

3. Пушной Г.С. О применении метода системного потенциала в исследовании эволюции экономической системы. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.ephes.ru/articl/content/article.php?art=2pushnoigs.htm>

4. Румянцева С.Ю. Проблема движения экономической материи и механизм экономического цикла/ С.Ю. Румянцева // Проблемы современной экономики. - 2012. - №1(41). - С.29-34.

5. Хикс Дж. Теория экономической истории. – М.: НП «Журнал Вопросы экономики», 2003.

6. Экономические циклы и экономический рост / А.А. Акаев, С.Ю. Румянцева, А.В. Сарыгулов, В.Н. Соколов. - Спб.: Изд-во политехнического университета, 2011. - 456 с.